

Opetusideoita ja -aineistoa – Pedagogiska idéer och läromaterial

Arkeologiset aineistot, vanhat kartat ja muut tietomateriaalit asutushistorian tutkimuksessa: tapausesimerkkinä ”Hüstrü Margeta Hemmans Tomt” Siuntiossa

PÄIVI MAARANEN

Museovirasto

Historiallisen asutuksen tutkiminen ja siihen liittyvien kysymysten ratkominen lisäävät ymmärrystä siitä, missä ja millä tavoin ihmiset ovat menneisyydessä eläneet ja toimineet. Aihepiiriä tutkitaan muun muassa arkeologiassa, historiassa, kansatieteessä ja maantieteessä. Asutushistoriaa voi siten tarkastella monesta näkökulmasta ja monen tieteenalan aineistoja ja menetelmiä käyttäen. Seuraavassa havainnollistan maantieteessä tyypillisten aineistojen käyttöä arkeologiassa esittelemällä Siuntiossa sijaitsevan Marsbackenin alueen tutkimuksen. Pohjustan aihetta käsittelemällä lyhyesti arkeologian, historian ja joidenkin luonnonympäristön tutkimiseen liittyvien alojen aineistoja ja menetelmiä. Lisäksi pohdin tiedon hankinnan, käsittelyn ja tulkin-tojen tekemisen suhdetta toisiinsa.

Maastohavainnot, historian lähteitä ja kaukokartoitusaineistoja

Arkeologiassa tutkimuksen kohteena on usein rajattu maantieteellinen paikka ja sillä säilynyt menneisyyden ihmisen toiminnan jäännösten muodostama kokonaisuus. Päätelmät toiminnasta ja sen luonteesta, iästä ja laajuudesta tehdään paikalta löytyvän arkeologisen aineiston tarkastelun perusteella. Sen pohjalta muodostunutta käsitystä täydennetään yleensä historiallisten lähteiden ja muiden aineistojen, kuten luontoa ja ympäristöä koskevien tietojen avulla. Yksittäisen paikan tarkastelun lisäksi havainnot ja niistä syntyvät tulkin-nat pyritään arkeologiassa kytkemään yleensä myös laajempaan paikkoja ja menneisyyttä koskevan tiedon kontekstiin.

Suomen alueella on runsaasti erilaisia ja eri-ikäisiä historiallisia asuinpaikkoja. Erityisesti 1900-luvun alussa ja sitä aiemmin asumattomiksi ja muun ihmistoiminnan ulkopuolelle jääneissä paikoissa arkeologinen aineisto on säilynyt yleensä hyvin. Näillä paikoilla maan päällä voi näkyä esimerkiksi raunioituneita tulisijoja, rakennusten perustuksia,

kellareiden kuoppia, raivaukseen liittyviä kiviröykkiöitä ja vanhoja tieuria. Maaperässä on voinut säilyä erilaisia rakennelmia, esineitä ja niiden kappaleita, luu-, tekstiili-, karva- ja kasvijäännöksiä sekä eri tavoin likaantuneen, värjäytyneen ja nokeentuneen maan muodostamia kerrostumia.

Arkeologisia aineistoja tutkitaan monenlaisin kajoamattomin ja kajoavin arkeologisin ja luonnontieteellisin menetelmin (ks. Halinen ym. 2009; Haggren ym. 2016). Erilaisia menetelmiä sovellettaessa huomioidaan tutkittavalle aineistolle luonteenomainen piirre eli puutteellisuus. Aineisto on ihmistoiminnan ja luonnon voimien vaikutuksesta rikkoutunutta, kulunutta, murtunutta, maatunutta ja hajonnutta. Mitä kauempana menneisyydessä muodostunutta ihmistoiminnan paikkaa tutkitaan, sitä puutteellisempaa aineistokin on.

Lisäksi arkeologinen aineisto on muokkautunut tiedon tuottamisen ja tallentamisen yhteydessä (vrt. Hermodsson 2015: 44–47; Oikarinen 2015: 18, 86, 89, 110; Maaranen 2016). Arkeologisin kaivauksin saatua löytöaineistoa on tallennettu arkistoihin ja esinekokoelmiin aikojen kuluessa eri tavoin ja erilaisin valintakriteerein. Jos tutkija ei itse tee kaivauksia tai muita maastotöitä tutkimuskohteellaan, hänen käytössään on yleensä jo monin tavoin valikoitunut aineisto raporttien, kuvien, karttojen sekä tallennettujen esineiden ja näytteiden muodossa. Aineiston puutteellisuus ja valikoituneisuus vaikuttavat muun muassa siihen, millaisia johtopäätöksiä tutkimuksessa voi tehdä ja miten luotettavia ne ovat.

Historiallisen asuinpaikan tutkimuksessa arkeologista aineistoa voi täydentää jokseenkin aina muilla tietolähteillä. Osa niistäkin voi olla puutteellisia, kuten vaikkapa katkelmallisia ja satunnaisesti säilyneitä. Tämä koskee esimerkiksi historian kirjallisia ja kuvallisia lähteitä. Ne ovat yleensä sitä puutteellisempia, mitä vanhempaa aikaa tutkitaan. Erilaisia historiallisia aineistoja hyödyntäessä onkin tärkeä muistaa lähdekritiikki (ks. Lamberg ym. 2009; Kalela 2020).

Asutushistorian tutkimuksessa käyttökelpoisia historiallisia lähteitä ovat esimerkiksi asutuksen yleisluettelo ja keskiajan lähteet (Asutuksen yleisluettelo; Diplomatarium Fennicum). Lisäksi voi käyttää paikallishistorioiden antamaa tietoa, joissa lähteitä on yhdistelty ja tulkittu eri tavoin (Maaranen 2007). Paikannimet ovat myös yleensä käytettävissä (Huldén 2013a; Nimiarkisto). Ne ovat suhteellisen pysyviä Suomen alueella, ja niitä voi hyödyntää arkeologisen aineiston, historiallisten lähteiden, maantieteellisen paikan ja sillä toimineiden ihmisten yhdistämisessä toisiinsa. Tällöinkin on tärkeä säilyttää lähdekriftinen ote.

Tärkeitä aineistoja tutkimuksessa ovat erilaiset kartat (ks. Rantatupa 2000; Yli-Halla ym. 2003: 11–15; Mökkönen 2008; Suhonen 2015a; Hakku; Karttapaikka; Maankamara). Niitä käyttäessä on huomioitava kartan tietosisällön luonne ja laatu. Esimerkiksi painetut maaperäkartat antavat yksityiskohtaisempaa tietoa kuin digitaalinen maaperäkartta. Tarkimpia tietosisällöltään ovat maataloudelliset maaperäkartat, mutta ne kattavat vain pienen osan Suomen aluetta. Erityisesti vanhemmilta historiallisilta kartoilta on voitu jättää tietoa pois paljonkin, ja jotkin niistä kertovat tietyistä asioista vain epäsuorasti (ks. Suhonen 2013; Suhonen 2015b). Niinpä esimerkiksi 1600-luvun maakirjakartalle keskeisten peltoalueiden väliin jäävä ja merkintöjä vailla oleva alue voi olla jo tuolloin asumattomaksi jäänyt eli autioitunut asuinpaikka. Historiallisen kartan selitteet tai paikannimetkin antavat joskus tiedon asuinpaikasta, jota ei ole merkitty kartalle. Lisäksi karttamerkinnot voivat olla himmeitä tai epäselviä. Tällöin kauempaa karttaa tarkastellessa ei välttämättä huomaa merkintää, jonka lupilla katsottaessa tai paremmalla resoluutiolla digitoidusta aineistosta havaitsee helposti (Maaranen 2019b: 21).

Karttojen antamaa tietoa paikasta voi täydentää erilaisin kaukokartoitusmenetelmin tuotetuin aineistoin. Ilmakuvat antavat tietoa esimerkiksi maaperän ja kasvillisuuden värieroista ja siten epäsuorasti myös ihmisen toiminnan paikoista ja laajuudesta (ks. Tiilikkala & Rantanen 2019). Lisätietoa saa tarkastelemalla vääräväriskuvia, joilla näkyvien värierojen perusteella voi parhaimmillaan jopa paikantaa tarkasti autioituneen asuinpaikan maastossa ilman arkeologisia kenttätöitä (Maaranen 2019b: 23). Ilmakuvissa voi näkyä rakennelmien jäännöksiäkin, kuten myös ilmalaserkeilausaineistoissa (ks. Koivisto & Laulumaa 2013). Kaukokartoitusmenetelmin tuotettua aineistoa voi yhdistää eri ikäisten karttojen ja maastossa tehtyjen havaintojen antamaan tietoon asemoimalla ja tarkastelemalla aineistoa päällekkäin.

Arkeologian ja historian aineistoja voi täydentää myös muilla luonnonympäristön tutkimuk-

seen liittyvien alojen tuottamalla tiedolla. Lisäksi tietoa kohteista hankitaan erilaisin kartoituksin ja maisema-analyysin. Topografiaa koskevat tiedot ovat yleensä tärkeitä, sillä niiden pohjalta voi tehdä päätelmiä paikan soveltuvuudesta esimerkiksi asumiseen ja viljelyyn. Kasvillisuuskartoitukset ovat myös hyödyllisiä, sillä kasveista esimerkiksi arkeofyytit eli muinaistulokkaat voivat antaa vihjeitä ihmistoiminnan iästä ja alkuperästä (esim. Suominen & Hämet-Ahti 1993: 3–4; Maaranen & Nummi 2010: 142). Kasvillisuuteen vaikuttaa ihmisten vuosisatainen liikkuminen ja ympäristön hyödyntäminen, joten lajistoa tarkastellessa joutuu mieltämään kriittisesti myös sen muodostumisen historiaa.

Edellä kuvattujen aineistojen monipuolinen hyödyntäminen luo pohjan menneisyyden ihmistoimintaa koskevien tulkintojen teolle. Tulkintaa tehtäessä menneisyyttä kuvaavan puutteellisen aineiston pohjalta pyritään luomaan käsitys siitä, millainen tarkasteltava ilmiö on ja mitä se kertoo menneisyydestä. Sen muodostumisessa vaikuttavat myös tutkijan käsitykset siitä, millainen menneisyys on ollut tai millainen se on voinut olla (Clarkson 1998: 120).

Löytämisen ja ymmärtämisen tapahtumakulku

Paikkaan kytkeytyviä tulkintoja menneisyyden ihmisen toiminnasta ja siihen liittyvistä tapahtumista voi tehdä monella tavalla. Omassa tutkimuksessani tarkastelu lähtee maiseman näkökulmasta, missä paikkaa pohditaan suuremmissa maisemallisissa ja historiallisissa kontekstissaan. Tällöin tavoite on laajempi kuin vain yksittäisen paikan tarkempi paikantaminen, tunnistaminen, ajoittaminen ja rajaaminen. Sen lisäksi pyritään hahmottamaan tutkittava paikka myös osana laajempaa paikkojen verkostoa, ja pohditaan siihen liittyvien menneisyyden ilmiöiden suhdetta toisiinsa. Tämä tapahtuu niin kulttuurimaantieteen professori Mats Widgrenin (2001: 48; 2004: 455, 460–461) tapaan maastossa kävellen, kuin sen jälkeen havaintoja toisiinsa, ympäristöön ja menneisyydestä kertovaan tietoon suhteuttaen.

Paikkaa koskevan tutkimuksen tarkoituksena on paitsi löytäminen ja havainnoiminen, myös löytöjen ja havaintojen muodostaman kokonaisuuden tulkinta ja ymmärtäminen. Tulkinnan ja ymmärtämisen tapahtumakululle on luonteenomaista tutkijan, havainnoitavan kohteen ja sitä koskevan tiedon vuorovaikutus. Tulkinnat perustuvat maastossa tehtyjen löytöjen ja havaintojen sekä niitä täydentävän ja selittävän muun tiedon pohtimiseen. Tulkinta syntyy tällöin kysymysten ja vastausten vuorottelussa, jossa vastaukset johtavat uusien kysymysten pohdintaan.

Tällaista tulkintaa ja ymmärtämistä voi selittää esimerkiksi psykologi Daniel Kahnemanin (2011: 37–48) ajattelua hahmottavan mallin pohjalta. Hänen mukaansa nopeat ajattelun tapahtumakulut etenevät tuntemisesta tekemiseen ja ajattelemiseen, jolloin toiminta on reagoivampaa ja tunteista lähtevää. Hitaat ajattelun tapahtumakulut etenevät puolestaan ajattelemisesta tekemiseen ja tuntemiseen, jolloin toiminta on rationaalista ja tietoista. Tutkimuksessani nämä kummatkin ajattelun tavat vaikuttavat tulkinnan ja ymmärtämisen tapahtumakulussa. Nopea, tunteisiin perustuva ajattelu painottuu erityisesti maastossa kävelen vaiheessa. Hitaampi rationaalinen ajattelu painottuu maastossa tehtyjä havaintoja jälkikäteen pohdittaessa ja muihin tietoaineistoihin yhdistettäessä. Vaikeasti ymmärrettävissä ja tulkittavissa kohteissa voi tarvita useita maastossa kävelyjä ja erilaisen arkeologisen tiedon ja muiden tieteenalojen aineistojen tarkastelun muodostaman pohdinnan kierroksia. Näin nopean ja hitaan ajattelun vaiheet vuorottelevat tutkimuksessa peräkkäin ja kytkeytyvät toisiinsa.

Teoreettisesta näkökulmasta pohdinnan kierrosten tapahtumakulkua voi verrata hermeneuttiseen ajatteluun, missä tutkimuksen kysymykset ja niihin tutkimusaineiston perusteella muodostetut vastaukset vuorottelevat ja lisäävät ymmärrystä kehämäisessä syklissä. Tutkijalla on tällaisessa tutkimuksessa merkittävä asema tulkinnan ja siihen liittyvän ymmärtämisen tapahtumakulussa (esim. Shanks & Tilley 1987: 104–107; Oesch 1996: 14–17; Tontti 2002; Ollitervo 2003: 36–37, 42–43.) Tämä tutkijan asema korostuu erityisesti puutteellisia aineistoja käytettäessä. Tutkija tekee johtopäätöksissään nimittäin sellaisia menneisyyttä koskevia tulkintoja, joiden tietyn epävarmuuden hän joutuu hyväksymään.

Edellä kuvatusta vuorovaikutteisen tiedon tarkastelun, tulkinnan ja ymmärtämisen lähtökohdasta tarkastelin myös Marsbackenin aluetta (Maaranen

2019a). Maastossa kävellessä lähestyin kohdetta laajaa spiraalimaista kulkureittiä kävelen ja kohdetta monesta eri suunnasta maisemassa tarkastellen. Maastotyön jälkeen erilaisia aineistoja analysoidessa ja yhdistettäessä sovelsin historiallisesta maantieteestä retrospektiivistä menetelmää. Paikan tarkastelussa lähdetään tällöin vanhimmista käytävissä olevista lähteistä ja pyritään ymmärtämään niiden ja nuorempien aineistojen pohtimisen kautta nykyhetkessä maastossa havainnoitavissa olevaa tilannetta (vrt. Karsvall 2013).

Marsbackenin alueen sijainti ja arkeologiset tiedot

Marsbackenin alue sijaitsee Siuntiossa Svartbäckin kylämäen itäpuolella noin 1,7 kilometriä kirkonkylästä lounaaseen. Se on laajan peltoalueen pohjoisreunalla oleva ylävämpi alue, jonka pohjoisosan muodostaa korkeahko kallio (kuva 1). Kallion eteläpuolinen mineraalimaa-alue työntyy niemekkeenä lounaaseen ja sitä ympäröivät pellot. Maaperä alueella on moreenia, hiekkaa ja savea (Maaperäkarta 1961). Maaston alavuuden vuoksi meri on arkeologi Jukka Moisanen (1993: 5) mukaan ulotunut kapeahkona ja poimuilevana lahtena syvälle Siuntion alueelle pronssikaudella kolmisen tuhatta vuotta sitten. Kivikauden ja pronssikauden taitteessa vajaa nelisen tuhatta vuotta sitten Marsbackenin alue sijaitsi suojaisessa sisäsaaristossa leveän, itään työntyvän niemen etelärannalla.

Marsbackenin alueella on säilynyt runsaasti erilaisia ja eri-ikäisiä ihmisen toiminnan synnyttämiä jäännöksiä. Kallion korkeimmalla kohdalla sijaitsee pronssikautiseksi haudaksi tulkittu kiviröykkiö. Kallion edustan mineraalimaalla sijaitsevat pronssi- ja/tai rautakautiseksi, mahdollisesti noin 2500 vuoden ikäisiksi, arvioitua maansekainen kiviröykkiö ja röykkiön pohja. Niiden ympäristössä tehtiin koekäyviä vuonna 1992 (Moisanen 1993: 5–7, 10, 16).

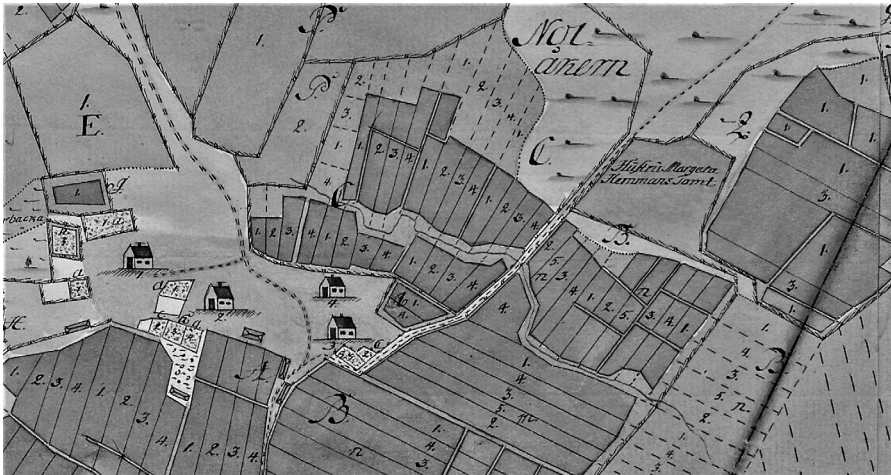
Kuva 1. Marsbackenin alueen (vasemmalla) ja Svartbäckin kylämäen (oikealla) muodostama kokonaisuus viimeistään keskiajalta muotoutuneessa agraarimaisessa. Kuva: Päivi Maaranen, Museovirasto 2017.

Koekaivuksissa maastosta dokumentointiin erilaisia painanteita, röykkiöitä, tieuria, oja, rakennuksien perustuksia ja muita jäännöksiä. Koekuopista ja tuulenskaatojen juurakoista löydettiin erilaisia esihistoriallisen ja historiallisen ajan esineitä ja niiden katkelmia. Lisäksi tehtiin maaperän fosforikartotus. Tulosten perusteella tulkittiin, että Marsbackenin alueella on pronssikauten ja mahdollisesti rautakauten ajoittuvat asuinpaikat. Lisäksi arvioitiin, että paikalla on ollut ainakin 1600–1700-lukujen taitteessa maatila.

Tutkimukseni lähtökohtana olivat maastossa havaittavien jäännösten lisäksi edellä kuvatun koekaivuksen tiedot. Lisäksi käytettävissä oli 1900–2010-lukujen aikana kertynyt arkeologinen tieto (esim. Lindelöf 1913; Nylund 1927a; Nylund 1927b: 1–2; Edgren 1984: 65–66; Jansson & Latikka 2006: 538–540; Laulumaa 2015: 359–363). Näitä tietoja täydennettiin maastossa tehdyn tarkastuksen yhteydessä (Maaranen 2017: liite 2, nro 16; Maaranen 2018). Tällöin havaittiin pääosa aiemmin 1990-luvulla kartoitetuista rakennelmista. Lisäksi löydettiin joitakin ennestään tuntemattomia jäännöksiä.

Maastotyön jälkeen käytiin läpi kaikki Museoviraston sähköisessä arkistossa olevat tiedot kohteesta. Lisäksi tutkittiin paikallishistorioiden antamat tiedot ja Kansallisarkiston Digitaaliarkistossa käytettävissä olevia lähdeaineistoja. Aineistojen läpikäynnin jälkeen kerätyt tiedot suhteutettiin toisiinsa, maastossa tarkastuksen yhteydessä tehtyihin havaintoihin ja muihin aineistoihin, kuten peruskarttoihin, ilmakuviin ja rinnevarjostusaineistoihin pääasiassa tuottamalla ja analysoimalla kartta- ja kuvayhdistelmiä.

Marsbackenin aluetta koskevassa tutkimuksessa painottui 1600-luvun ja sitä vanhemman historiallisen ajan tilanteen selvittäminen. Historiallisen karttamateriaalin tarkastelussa oli nimittäin ilmenyt paikan asutuksesta kertonut kiinnostava tieto. Svartbäckin seutua kuvaavaan 1700-luvun puolivälin karttaan oli Marsbackenin alueelle merkitty ja rajattu asumaton asuinpaikka eli tontti, jonka yhteyteen oli kirjoitettu teksti ”*Hüstrü Margeta Hemmans Tomt*” (kuva 2). Tutkimuksessani kysymykset siitä, kuka oli mainittu rouva Margareetta ja mikä oli hänen nimissään oleva tontti, olivat keskeisiä paikkaa koskevan uuden tiedon löytämisessä.

Kuva 2. ”*Hüstrü Margeta Hemmans Tomt*” vuoden 1748 kartalla Svartbäckin kylämen tontista itäkoilliseen. Lähde: B45a:18/1–3, Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto.

Karttojen ja muiden historian lähteiden kertomaa

Historialliset kartat antavat hyvän yleiskuvan Marsbackenin seudun maankäytöstä 1700-luvulta 1900-luvulle. Vuoden 1748 kartalla alueelle on merkitty jo aiemmin mainittu ”*Hüstrü Margeta Hemmans Tomt*” eli tontti, jolla ei ole rakennuksia (B45a:18/1–3). Myöhemmille kartoille tonttia tai muutakaan asutusta ei ole merkitty, mutta vuoden 1767 kartalla alueella on muutamia viljelyslohkoja (esim. B45a:18/4–5; Alanen & Kepsu 1989: 61–62;

Siuntio 2032 06; Kalmberg 1855; B82:2/1–14; Siuntio VI 26a; Siuntio VI 26b).

Sinänsä ei ole mahdotonta, etteikö Marsbackenin alueella olisi ollut rakennuksia ja asutusta 1700-puolivälin jälkeen. Kaikkia asutuksen paikkoja ei ole nimittäin historiallisille kartoille välttämättä merkitty (vrt. Suhonen 2013: 27–28; Suhonen 2015: 3–5). Historiallisista kartoistakaan kaikki eivät ole välttämättä säilyneet tai niitä ei ole digitoitu verkkoon. Karttatiedon mukaan 1900-luvun alkupuolella alueelta otettiin maa-ainesta tai ainakin suunniteltiin sellaista (vrt. B82:2/1–14). Lisäksi

muun tiedon mukaan alueella oli vielä 1900-luvulla sikolaidun (kuva 3) (Moisanen 1993: 5).

Kuva 3. Yleiskuva Marsbackenin historiallisen asuinpaikan ja sikolaitumen alueesta. Kuva: Päivi Maaranen, Museovirasto 2017.

Asutuksen yleisluettelot Siuntion ja paikallishistoriassa esitetyt tiedot kertovat jonkin verran seudulla toimineista ihmisistä (Brenner & Westman 1964: 138–139; Asutuksen yleisluettelo). Niiden perusteella tiedetään, että Siuntion Svartbäckin kylässä on ollut ainakin 1530-luvulta 1680-luvulle tila nimeltä Marsbacka. Paikallishistorian antamien tietojen mukaan Marsbackaa piti vuosina 1536–1564 Anders Mickelsson, vuosina 1565–1595 Henrik Andersson, vuosina 1600–1612 Hans Henriksson, vuosina 1612–1629 Siuntion kirkkoherra Martinus Eschilli Helsing ja hänen kuolinpesänsä sekä Margareeta Andersdotter, vuosina 1672–1680 Anders Andersson ja vuonna 1682 kappalaisen leski Margareeta.

Asutuksen yleisluetteloissa Siuntion vuosilta 1600–1715 Marsbackan tilan pitäjistä on lisätietoa. Vuodesta 1620 vuoteen 1711 tilan pitäjänä mainitaan rouva Margareeta. Hänen nimensä yhteydessä tila on autio -merkinnällä muutamina vuosina 1620-luvulla ja 1630–1670-luvuilla. Kyseessä oli ainakin 1600-luvun alkuvuosikymmeninä kirkkoherra Martinus Eschilli Helsingin puoliso Margareeta Andersdotter (vrt. Brenner & Rancken 1953: 68, 70; Brenner 1955: 500). Vuosien 1684–1985 ja 1687 merkintöjen perusteella Marsbackan tilan maat on yhdistetty Svartbäckin Skepparsin ja Anttilan tiloihin. Näinä 1600-luvun lopun vuosina viimeistään 1680-luvulta eteenpäin tilan yhteyteen merkitty Margareeta Andersdotter oli kappalaisen leski Margareeta, joka oli Siuntion kappalaisena toimineen kirkkoherra Martinus Eschilli Helsingin tyttärenpojan Martinus Johannis Forsiuksen puoliso (Brenner & Rancken 1953: 70, 73, 78; Brenner 1955: 193, 500; Väänänen 2011a–c).

Kirkkoherra Martinus Eschilli Helsingistä tiedetään, että hän otti autoita tiloja viljelyynsä 1600-luvun alussa Siuntiossa (Brenner & Rancken 1953: 69–70; Brenner 1955: 193). Näin Marsbackakin

tuli hänen omistukseensa. Tilaa piti hänen jälkeensä sittemmin 1600-luvun alkupuolella hänen vaimonsa ja 1600-luvun loppupuolella tyttärenpojan vaimo (Brenner & Rancken 1953: 70; Brenner 1955: 502). 1630-luvun puolivälissä tapahtuneen tulipalon jälkeen tila jäi ilmeisesti täysin autioksi 1670-luvulle saakka (vrt. Brenner 1955: 500).

Marsbackan tila jaettiin Svartbäckin kylän tilojen Skeppars ja Anttila kesken vuonna 1682 (Brenner & Rancken 1953: 78; Brenner 1955: 502; Brenner & Westman 1964: 139). Vaikka sen maat jaettiin, kappalaisen leski Margareeta yhdistettiin ainakin nimellään tilaan vielä vuonna 1700-luvun puolellakin. Mahdollinen asutus tilalla päättyi viimeistään vuonna 1713, jolloin venäläiset tulivat seudulle isonvihan yhteydessä (vrt. Brenner & Rancken 1953: 333; Brenner 1955: 504; Favorin 1986: 99–101). Muisto tontin pitäjistä säilyi kuitenkin myöhemmän kartan merkintänä ”*Hüstrü Margeta Hemmans Tomt*”. Tilan nimi säilyi puolestaan alueen nimen Marsbacken kautta.

Tulkintoja Marsbackan tilasta ja sen sijaintipaikasta

Historiallisten tietojen mukaan Siuntion Svartbäckin kylän tila nimeltä Marsbacka oli olemassa viimeistään vuonna 1536. Kylän muut tilat Skeppars, Kloss, Anta eli Anttila ja Lindas pitäjineen mainitaan asutuksen yleisluettelossa Siuntion 1540-luvulta alkaen. 1540-luvulta lähtien mainitaan kaksi muutakin tilaa Svartbäckin kylässä, mutta nämä tilat autoituivat tai yhdistyivät muihin 1500-luvun loppuun mennessä (Brenner 1955: 499–500; Brenner & Westman 1964: 139).

Omistushistorian perusteella vaikuttaa siltä, että vuodesta 1536 nimeltä tunnetun Marsbackan tilan paikka on ollut ainakin 1500-luvun alkupuolelta 1700-luvun alkuun vuoden 1748 kartalle merkityn tontin kohdalla. Asutuksen keskittymistä paikalle tukevat myös 1990-luvun alun koekaivauksessa tehdyn fosforikartoituksen antamat tiedot ja maastossa havaittavien jäännösten sijoittuminen (kuva 4). Tontti on kooltaan jokseenkin suuri yhden tilan paikaksi, kun sitä vertaa Svartbäckin kylämäen asuttuun alueeseen 1700-luvun kartalla (kuva 2).

Marsbackan tilan tontti on eri ilmiansuuntiin nähdessä otollisella paikalla asumisen kannalta. Siltä on myös näköyhteys länteen Svartbäckin kylämälle. Vanha tie Svartbäckistä Siuntion kirkolle kulki tontin sivuitse vielä 1700-luvun puolivälin tienoolla (vrt. Moisanen 1993: 5; B45a:18/1–3; B45a:18/4–5; Alanen & Kepsu 1989: 61; Harju & Lappalainen 2010: 68). Tie ristesi Marsbackenin pohjoispuolella kulkevan Suuren Rantatien kanssa (vrt. Salminen

Kuva 4. Yhdistelmä koekaivauksen yhteydessä tehdystä yleiskartasta ja vuoden 1748 kartasta, johon on merkitty paksummalla katkoviivalla korkeammalla katekoviivalla heikommalla katekoviivalla. Lähde: B45a:18/1–3, Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto; Moisanen 1993: kartta 2 ja yleiskartta, Museovirasto.

1992: 57–58). Jossakin vaiheessa vuoden 1767 jälkeen kirkolle vievä tie jäi ilmeisesti käytöstä, koska sitä ole merkitty enää 1700-luvun lopun kartoille. Tie on kuitenkin säilynyt maastossa ja se on merkitty 1900-luvulla peruskartoille (esim. Peruskartta 1975; Peruskartta 1981). Tontin saavutettavuuden historiallisten maakulkureittien näkökulmasta voikin arvioida jokseenkin hyväksi.

Svartbäckin kylämäki on silttiä ja sitä ympäröivät hiekat ja savet, kun taas tontin seutu ja sitä ympäröivät pellot ovat pääosin hiekkaa ja savea (Maaperäkarta 1961). Kylämäen rintapellot ovat siten olleet vanhan maatalouden näkökulmasta hiekan viljavampia ja helpommin muokattavia (vrt. Orrman 1992: 165–168). Karttatiedon perusteella Marsbackenin ympäristön pelloista ainakin osa on ilmeisesti 1700-luvulla jaettu lohkoiksi tai suuriksi saroiksi toisin kuin muut Svartbäckin kylän alaisuudessa olevat pellot (vrt. B45a:18/1–3). Tämä eroavaisuus peltojen jakotavassa liittyy karttaselityksen perusteella tulkituna Marsbackan tilan jakohistoriaan 1680-luvulla.

Opettaja, paikallishistorian tutkija Alf Brennerin (1955: 502) mukaan Marsbacka mainitaan sanalla ”bystomten” vuonna 1672 Anders Anderssonin ottaessa sen pitoonsa. Tämän pohjalta voi tulkita, että Svartbäckin kylä on ilmeisesti ollut ainakin 1500–1700-luvulla jakautuneena kahdelle eri tontille, läntiselle Svartbäckin mäelle ja itäiselle Marsbackan tontille. Kokonsa puolesta viimeksi mainittu on voinut olla Marsbackan tilan lisäksi jossakin vaiheessa muitakin tiloja. On esimerkiksi mahdollista, että 1500-luvulla Svartbäckissä autioituneista tiloista ainakin yksi on sijainnut kylän itäisellä tontilla.

Svartbäck mainitaan historiallisissa lähteissä ilmeisesti ensimmäisen kerran muodossa Svartbek vuonna 1420, joten kylän synty ajoittuu keskiaikaan (DF 1620; Huldén 2013b; vrt. kuitenkin Favorin 1986: 31, 36). Se oli 1500-luvulla Siuntion suurimpien kylien joukossa ja siten mahdollisesti iältään vanhimpia kyliä (Favorin 1986: 28–29, 70). Koekaivausten antaman tiedon perusteella on mahdollista, että Marsbackan tontilla tai sen välitömmässä läheisyydessä on ollut myös 1500-lukua vanhempaa historiallisen ajan asutusta. Osa löydetystä ja rautakautiseksi tulkituista niin kutsutusta rautakautisesta yleiskeramiikasta ja savitiivisteistä voikin olla keskiajalta. Lisäksi löydoissä on mahdollisesti jo keskiaikaan ajoittuva nappien valinmuotti, jota on käytetty hioimena (Moisanen 1993: 10). Varmaa päätelmää muotin perusteella ei voi tehdä, sillä hioinkäytössä se on voinut joutua löytöpaikalleen huomattavasti myöhemminkin.

Tilan nimi Marsbacka on ehdotettu liittyvän sanaan ”mar”, joka merkitsee matalaa lahtea tai ehkä suoperäistä maata (Brenner 1955: 499). Onkin mahdollista, että tilan nimi sisältää muistuman ajasta, jolloin meren vaikutus näkyi vielä seudulla jollakin tavalla. Pronssi- ja rautakauden taitteessa noin 2500 vuotta sitten meren pinta oli noin 6–7 metriä nykyistä korkeammalla ja se ulottui vielä lähelle, Tjusträskin järven tienoolle (Laulumaa 2015: 2; Ynnilä ym. 2015: 13). Kun paikka on soveltunut pronssi- ja rautakautiseen asutukseen, se on todennäköisesti ollut hyvä myös varhaisen keskiaikaisen asutuksen näkökulmasta. Näin alueen 1900-luvun nimi Marsbacken ja historiallisen tilan nimi Marsbacka voivat sisältää jo varhaiselta historialliselta

ajalta periytyvän muistuman, joka tukee myös tulkintaa keskiaikaisesta asutuksesta paikalla.

Lopuksi

Marsbackenin alueen tutkimuksessa tärkeänä lähteenä oli historiallinen kartta, johon oli merkitty poikkeuksellisesti vuonna 1748 rakennuksettoman, selvästi rajatun tontin yhteyteen teksti ”*Hüstrü Margeta Hemmans Tomt*”. Sen avulla pääsin tutkimaan uudesta näkökulmasta paikkaan liittyviä arkeologisia aineistoja. Lisäksi paikkaan oli mahdollista kytkeä tarkasti historiallisten lähteiden antamaa tietoa.

Erilaisten tietoaaineistojen läpikäyminen, täydentäminen ja tulkitseminen johtivat paikan luonteen, ajoituksen ja merkityksen uudelleen arviointiin. Marsbackenin alueella onkin tutkimuksen perusteella esihistoriallisen asutuksen jäännösten lisäksi mahdollisesti jo keskiajalta 1700-luvulle ajoittuva historiallisen ajan asuinpaikka, joka on muodostanut Svartbäckin kylän itäisemmän tontin. Maatalouden harjoittamisen kannalta kohtalaisen hyvää maaperä, etelään ja länteen antava niemeke sekä pohjoisen ja koillisen tuulilta suojaava korkea kalio ovatkin tehneet paikasta asumisen kannalta otollisen monena eri aikakautena.

Historiallisten tietojen läpikäynti toi ilmi Marsbackan tilan kaksi toisilleen sukua ollutta naista. Kumpikin piti tilaa ja todennäköisesti asuikin siellä leskenä pyrkien turvaamaan siten ainakin osan elannostaan. Tiedot Marsbackan karjasta vuodelta 1624 kertovat hieman Siuntion kirkkoherran lesken Margareta Andersdotterin tilanpidosta. Tilalla oli tuolloin 1 varsa, 2 härkää, 4 lehmää, 2 hiehoa, 5 lammasta ja 2 sikaa (Brenner 1955: 501–502). Näin tilalla oli paitsi härkiä maataloustöissä käytettäväksi, myös esimerkiksi pelloille lannoitetta tuottavaa muuta nautakarjaa. Ihmisravinnon lisäksi tilan oli tuotettava muun muassa kotieläimille heinää ja varsalle myös viljaa. Yksi tila ei kuitenkaan ollut ilmeisesti riittävä lesken elantoa ajatellen, sillä asutuksen yleisluettelon Siuntion vuosilta 1620–1639 antaman tiedon mukaan hän piti 1620-luvulla myös kahta muuta tilaa Nordanvikin kylässä (ks. myös Brenner & Rancken 1953: 70). Kirkkoherran lesken tilanpito tai ainakin asuminen Marsbackassa lienee loppunut viimeistään 1630-luvun puolessa välissä tulipalon vuoksi.

Marsbackan tila oli ollut autiona nelisenkymmentä vuotta, kun Anders Andersson otti sen pitoonsa 1670-luvun alussa. Tällöin tilan pelloista yksi oli ilmeisesti metsittyntä ja muut kesantona, eikä metsässä ollut tukkipuuta (Brenner 1955: 502). 1630-luvun tulipalon jäljiltä tilalla ei ollut ehkä ra-

kennuksiakaan. Näin tilan raivaamiseen ja muuhun kuntoon laittamiseen kului Anders Anderssonilta todennäköisesti useampia vuosia.

Siuntion kappalaisen leski Margareta Andersdotter otti Marsbackan pitoonsa 1680-luvun alussa Anders Anderssonin kuoleman jälkeen (Brenner 1955: 502). Kappalaisen lesken tilanpito loppui kuitenkin Marsbackassa lyhyeen, sillä Alf Brennerin ja arkkitehti, historioitsija Arne Wilhelm Ranckenin (1953: 78) mukaan: ”*Där kunde hon inte icke reda sig, då hon var skuldsatt och ägde ingen ox och knappt en ko*”. Näin kappalaisen lesken mahdollisuudet pitää ja viljellä tilaa olivat erittäin huonot. 1600-luvulla tilojen pitäjiä koettelivatkin erityisen kovasti niin valtakunnan sodankäyntiin liittyvä verotus ja väenotto, kuin ilmaston viileneminen ja siihen liittyvät katovuodet (Brenner & Rancken 1953: 44–45; Favorin 1986: 47–49, 96). Muun muassa näistä syistä tiloja autioitui ja niiden maita yhdistettiin muihin tiloihin. Näin kävi myös Marsbackan tilalle, kun sen maat yhdistettiin 1680-luvun alussa Svartbäckin kylämäellä sijaitseviin tiloihin.

Vuoden 1748 kartalle merkitty ”*Hüstrü Margeta Hemmans Tomt*” lienee saanut nimensä ainakin 1600-luvun lopulla eläneen kappalaisen leski Margareetta Andersdotterin mukaan. Lisäksi on mahdollista, että nimi kantaa muistoa häntä edeltäneestä kirkkoherran leskestä, Margareetta Andersdotterista 1600-luvun alkupuolelta. Yritteliäisyytensä ansiosta nämä saman suvun kaksi naista tallentuivat historian lähteisiin maatilaa pitäneinä leskinä. Heidän asemansa yhteisössä kirkollisen henkilön puolisona ei täysin turvannut heidän toimeentuloaan, joten kumpikin pyrki viljelemään myös maata. 1600-luvun olosuhteissa heidän tilanpitoonsa päättyi samoin kuin monien muidenkin eli luopumiseen. Ainakin jompikumpi näistä naisista jäi kuitenkin niin voimakkaasti muistiin aikanaan, että asuinpaikka merkittiin hänen nimiinsä kartalle vielä 1700-luvun puolivälin tienoolla. Näin Marsbackenin alueen historiallisen asutuksen tutkimus tuottikin tietoa paitsi paikasta itsestään ja historiallisesta asutuksesta yleensä, myös 1600-luvun siuntolaisten naisten elämästä.

KIRJALLISUUS

Arkistolähteet

Asutuksen yleisluettelo. Asutuksen yleisluettelo -kokoelma. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=12345.KA>> 2.11.2020.

B45a:18/1–3. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Siuntio, Svartbäck; Egokarta med beskrifning 1748–1748 (B45a:18/1–3). Kansal-

- lisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750437>> 7.11.2020.
- B45a:18/4–5. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Siuntio, Svartbäck; Egokarta med delningsbeskrifning 1767–1767 (B45a:18/4–5). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750439>> 7.11.2020.
- B82:2/1–14. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Siuntio, Svartbäck; RN:o 1:9 Skeppars, RN:o 3:3 Antta ja Tjusterbyn kylän RN:o 1:31 Vestra-Tjusterängen: tilusvaihto 1937-1937 (B82:2/1–14). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750466>> 7.11.2020.
- DF 1620. Finlands medeltidsurkunder II, 1624 Skinanby i Sjundeå 10 juni 1420. Kansallisarkisto, Diplomatarium Fennicum. <<http://df.narc.fi/document/1624>> 2.11.2020.
- Diplomatarium Fennicum. Suomen keskiaikaisten asiakirjojen tietokanta. Kansallisarkisto. <<http://df.narc.fi/>> 2.11.2020.
- Edgren, H. (1984) Siuntion kunnan muinaisjäännösten inventointi. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=135902> 8.11.2020.
- Jansson, H. & Latikka, J. (2006) Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi 2002–2003, Tammisaari, Hanko, Inkoo, Siuntio, Kirkkonummi, Espoo, Helsinki. Merellinen perintömme -hanke, Helsingin yliopisto. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=118771> 8.11.2020.
- Kalmberg 1855. Kalmbergin kartasto, 1:100 000, karttalehti R VII List 8. Heikki Rantatupa, historialliset kartat, Jyväskylän yliopisto. <<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/6860>> 8.11.2020.
- Laulumaa, V. (2015) Siuntio, Siuntion kunnan arkeologinen inventointi 24.9.–5.11.2014. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=147880> 8.11.2020.
- Lindelöf, A.-L. (2013) Luettelo Uudenmaan hautausmaanoista. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=146462> 8.11.2020.
- Maaranen, P. (2017) Kiinteiden muinaisjäännösten kunnan ja tilan seuranta Länsi-Uudellamaalla 2017, Lohja, Raasepori ja Siuntio 29.12.2017. Museovirasto, Museoviraston arkisto.
- Maaranen, P. (2018) Siuntio Marsbacken 2, Kiinteän muinaisjäännöksen tarkastus, Alakohde 1: asumuspai-
- nanteet, Alakohde 2: kylätontti, 31.1.2018. Museovirasto, Museoviraston sähköinen arkisto Salama.
- Moisanen, J. (1993) Siuntio 37–39, Marsbacken, pronssi- ja rautakautisen asuinpaikan koekaivaus. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=133588> 9.11.2020.
- Nylund, E. (1927a) Gravrösen i Kyrkslätt och Sjundeå. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=146410> 8.11.2020.
- Nylund, E. (1927b) Røykkiöiden tarkastuksia Siuntiossa. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=133571> 8.11.2020.
- Siuntio 2032 06. Pitäjänkarta 1:20 000, lehti 203206 Siuntio. Pitäjänkartasto. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=3587956>> 7.11.2020.
- Siuntio VI 26a. Venäläinen topografikartta 1:21000, lehti VI 26 Siuntio. Karttakokoelmat, Topografikarttojen kokoelma, Venäläiset topografikartat 1:21 000, Uudenmaan lääniä, Raaseporin 15,16 km2 ja Lohjan 109,03 km2 kihlakuntia. 124,19 km2. [Siuntio] (VI 26). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1410721>> 7.11.2020.
- Siuntio VI 26b. Senaatinkartasto 1:21 0000, lehti VI 26 Siuntio. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma), Senaatin kartasto, [Siuntio] (VI 26). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1156159>> 7.11.2020.
- Ynnilä, H., Hertell, E., Heinonen, T., Heikinheimo, M. & Kivikari, A. (2015) Suitian kartano, arkeologinen tarkkuusinventointi, 18.6. 2018. Arkkitehtitoimisto ark-byroo. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=116214&tyyppi=pdf&kansio_id=755> 8.11.2020.

Kirjallisuus ja sähköiset tiedot

- Alanen, T. & Kepsu, S. (1989; toim.) *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805 Konungens kartverk från Finland*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Brenner, A. (1955) *Sjundeå sockens historia. Andra delen*. Hangö Tryckeri Aktiebolag, Hangö.
- Brenner, A. & Rancken, A. W. (1953) *Sjundeå sockens historia. Första delen*. Hangö Tryckeri Aktiebolag, Hangö.
- Brenner, A. & Westman, S.-O. (1964) *Sjundeå sockens historia. Tredje delen*. Hangö Tryckeri Aktiebolag, Hangö.

- Clarkson, P. B. (1998) *Archaeological Imagination. Contextualisation of Images*. Whitley, David (toim.) *Reader in Archaeological Theory. Post-Processual and Cognitive Approaches*, 119–130. Routledge, New York.
- Favorin, M. (1986) *Siuntion historia*. Ekenäs Tryckeri Ab, Tammisaari.
- Haggrén, G., Halinen, P., Lavento, M., Raninen, S. & Wessman, A. (2016; toim.) *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoriaa kivikaudelta keskiajalle*. Gaudeamus, Helsinki.
- Hakku-palvelu. Geologian tutkimuskeskus. <<https://hakku.gtk.fi/fi/maps>> 14.11.2020.
- Halinen, P., Immonen, V., Lavento, M., Mikkola, T., Siiriäinen, A. & Uino, P. (2009; toim.) *Johdatus arkeologiaan*. 2. p. Gaudeamus, Helsinki.
- Harju, E-S. & Lappalainen, J. T. (2010; toim.) *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790*. Suomalaisen kirjallisuuden seura & Atlas Art, Helsinki.
- Hermodsson, Ö. (2015) *Det arkeologiska landskapet. Fornlämningsbild och bebyggelsehistoria i tre uppländska bygder under bronsålder och äldre järnålder*. AUN 46.
- Huldén, L. (2013a; toim.) *Finlandssvenska bebyggelsenamn. Namn på landskap, kommuner och byar i Finland av svenskt ursprung eller med särskild svensk form*. Svenska Litteratursällskapet i Finland. <<http://bebyggelsenamn.sls.fi/forord/>> 14.11.2020.
- Huldén, L. (2013b; toim.) *Svartbäck Sjundeå, Nyland. Finlandssvenska bebyggelsenamn. Namn på landskap, kommuner och byar i Finland av svenskt ursprung eller med särskild svensk form*. Svenska litteratursällskapet i Finland. <<http://bebyggelsenamn.sls.fi/bebyggelsenamn/1591/svartback-sjundea/>> 14.11.2020.
- Kahneman, D. (2011) *Thinking, Fast and Slow*. Penguin Books Ltd, London.
- Kalela, J. (2020) *Historian tutkimus ja historia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Karsvall, O. (2013) *Retrogressiv metod. En översikt med exempel från historisk geografi och agrarhistoria*. *Historisk tidskrift* 133:3, 411–416. <http://www.historisktidskrift.se/ht1/fulltext/2013-3/pdf/HT_2013_3_411-435_karsvall.pdf> 15.11.2020.
- Koivisto, S. & Laulumaa, V. (2013) *Pistepilvessä – Metsien arkeologiset kohteet LiDAR-ilmalaserkeilausaineistoissa*. Teoksessa Enqvist, J., Ruohonen, J. & Suhonen, M. (toim.) *Arkeologipäivät 2012*, 52–55. Suomen arkeologinen seura, Helsinki. <http://www.sarks.fi/ap/ap2012/ap2012_10_koivisto_laulumaa.pdf>
- Lamberg, M., Lahtinen, A. & Niiranen, S. (2009; toim.) *Keskiajan avain*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1203. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Maankamara-palvelu. Geologian tutkimuskeskus. <<http://gtkdata.gtk.fi/maankamara/>> 14.11.2020.
- Maaperäkartta 1961. *Maataloudellinen maaperäkartta 1:20 000*, lehti 203206 Siuntio. Tehty maatalouden tutkimuskeskuksen maantutkimuslaitoksella. Maanmittauslaitoksen kivipaino, Helsinki.
- Maaranen, P. (2007) *Vanhaa ja uutta historiaa. Joitakin huomioita paikallishistorian julkaisujen käyttämisestä maisematutkimuksen lähdeaineistona*. *Muinaistutkija* 3/2007, 35–45.
- Maaranen, P. (2016) *Ajatuksia arkeologisoitumisesta: tapausesimerkinä metallintuotantoon liittyvät arkeologiset kohteet*. Teoksessa Häkälä, P. (toim.) *Arkeologipäivät 2015*, 6–20. Suomen arkeologinen seura, Helsinki. <<http://www.sarks.fi/ap/ap2015/ap2015.pdf>> 15.11.2020.
- Maaranen, P. (2019a) *Arkeologipäivät 2018: Hüstrü Margeta Hemmans Tomt – satakunta vuotta tunnetun arkeologisen kohteen uudelleentarkastelu ja tulkinta*. *Muinaistutkija* 4/2019, 18–29.
- Maaranen, P. (2019b) *Rahasta asuinpaikaksi. 1600-luvun maakirjakartat ja muut tietoaineistot metallinetsintöiden löytöpaikkojen selvittämisessä*. Teoksessa Lipkin, S., Kallio-Seppä, T., Tranberg, A-M. & Väre, T. (toim.) *Toinen jalka haudassa. Juhlakirja Juhani Kostetille*, 19–28. Oulun yliopisto, Oulu.
- Maaranen, P. & Nummi, A. (2010) *Kasvillisuuskartoitukset muinaisjännöksillä: ajatuksia arkeofyyteistä ja luontoarvoista*. Teoksessa Ranta, H. (toim.) *Kentältä poimittua 6, Kirjoitelmia arkeologian alalta. Museoviraston arkeologian osaston julkaisuja* 12, 142–155.
- Mökkönen, T. (2008) *Arkeologia, historialliset kartat ja paikkatieto*. Lisensiaatintyö, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe200911192362>
- Nimiarkisto-palvelu. Kotimaisten kielten keskus. <<https://nimiarkisto.fi/>> 14.11.2020.
- Oesch, E. (1996) *Hermeneutiikka – tietoteoriaa vai ymmärtämisen ontologiaa*. *niin & näin* 2/96, 14–17. <<https://net.fi/artikkeli/hermeneutiikka-tietoteoriaa-vai-ymmartamisen-ontologiaa>> 15.11.2020.
- Oikarinen, T. (2015) *Arkeologia digitaalisen aikakauden kynnyksellä*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 132. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526209746>
- Ollitervo, S. (2003) *Vaikutusten historia. Kokemus ja kysymys Hans-Georg Gadamerin filosofiassa*. Teoksessa Ollitervo, S., Parikka, J. & Väntsi, T. (toim.) *Kohtaamisia ajassa. Kulttuurihistoria ja tulkinnan teoria*. Cultural History – Kulttuurihistoria 3, 33–57. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2015121724762>
- Orrman, E. (1992) *Maantieteelliset tekijät ja kiinteän asutuksen leviäminen Suomessa ja eräissä Ruotsin osissa esihistoriallisen ajan lopulla ja keskiajalla*. Teoksessa Julku, K. (toim.) *Suomen varhaishistoria. Tornion kongressi 14–16.6.1991. Esitelmät. Referaatit*. *Studia Historica Septentrionalia* 21, 365–372.

- Peruskartta 1975. *Peruskartta 1:20 000*, lehti 2032 06 Sjundeå. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat-palvelu. <<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>> 2.11.2020.
- Peruskartta 1981. *Peruskartta 1:20 000*, lehti 2032 06 Sjundeå. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat -palvelu. <<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>> 2.11.2020.
- Rantatupa, H. (2000) *Kartta historian lähteenä*. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 55.
- Salminen, T. (1992) *Suuren Rantatien inventointi, yhteenvetoraportti*. Tiemuseon raportteja 1/1992.
- Shanks, M. & Tilley, C. (1987) *Re-constructing Archaeology. Theory and Practice*. Uusintapainos. Routledge, London.
- Suhonen, V-P. (2013) Torpat – Itä-Uudenmaan maaseudun arkeologian bulkkitarvake. *SKAS* 3/2013, 24–48.
- Suhonen, V-P. (2015a) Vanhat kartat ja arkeologinen inventointi: autioitunut asutus isojakoa vanhemmilla kartoilla. Museovirasto. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/vanhat-kartat-ja-arkeologinen-inventointi_x.pdf> 14.11.2020.
- Suhonen, V-P. (2015b) Maaseudun asutuksen todellinen marginaali – tilattoman väestön mäkituvat Helsingin ja Sipoon pitäjissä. *SKAS* 4/2015, 3–17.
- Suominen, J & Hämet-Ahti, L. (1993) *Kasvistomme muinaistulokkaat: tulkintaa ja perusteluja*. Norrlinia 4.
- Tiilikkala, J. & Rantanen, J. (2019) ”Ilmakuvin Aurajokilaakson rautakautisen asutuksen jäljillä”. Teoksessa Mustonen, R. & Ratilainen, T. (toim.) *Pitkin poikin Aurajokilaaksoa, arkeologisia tutkimuksia*. Turun Museokeskus, raportteja 23, 43–45. <https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/pitkin_poikin_e_kirja.pdf> 21.11.2020.
- Tontti, J. (2002) Sinne ja takaisin – hermeneuttisen filosofian seikkailut 1900-luvulla. *niin&näin* 3/2002, 52–63. <<https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn023-17.pdf>> 15.11.2020.
- Väänänen, K. (2011a) Forsius, Johannes Martini (K 1640). Kansallisbiografia, Johannes Martini Forsius. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 9. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-thp-000701>
- Väänänen, K. (2011b) Forsius, Martinus Johannes (K 1674). Kansallisbiografia, Martinus Johannes Forsius. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 9. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-thp-000702>
- Väänänen, K. (2011c) Helsing, Martinus Aeschilli (K 1617). Kansallisbiografia, Martinus Aeschilli Helsing. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 9. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-thp-000922>
- Widgren, M. (2001) Att gå sig in i landskap. Teoksessa Elg, M. & Widgren, M. (toim.) *Plats, landskap, karta: en väntlas till Ulf Sporrang*, 48–49. Kulturgeografiska institutionen. Stockholms Universitet, Stockholm. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-126735>
- Widgren, M. (2004) Can landscapes be read? Teoksessa Palang, H., Sooväli, H., Antrop, M. & G. Setten, G. (toim.) *European rural landscapes: persistence and change in a globalizing environment*, 455–465. Kluwer Academic Publishers, Boston. https://doi.org/10.1007/978-0-306-48512-1_28
- Yli-Halla, M., Talkkari, A., Nyholm, R., Nevalainen, R. Lerssi, J., Väänänen, T., Tamminen P. & Starr, M. (2003) *Numeerinen Suomen maannostietokanta mittakaavassa 1:250 000 – pilottihanke*. MTT:n selvityksiä 44/2003, 11–12. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-729-793-9>